

Katedra environmentálních studií
Fakulta sociálních studií
Masarykova univerzita
Brno, Joštova 10, 602 00, Česká republika

HEN444 Ekonomie a životní prostředí I

Sylabus

Poznámka: Sylabus je určen studentům magisterského prezenčního studia oboru Environmentální studia FSS MU v Brně v akademickém roce 2017/2018 předmětu HEN444 *Ekonomie a životní prostředí I*.

Ukončení: **Zkouška, 8 kreditů.** Informace k úspěšnému absolutoriu předmětu viz instrukce níže v tomto sylabu, doporučujeme podrobně prostudovat.

Přednášející a zkoušející:

Ing. Stanislav Kutáček, PhD. (SK)

Katedra environmentálních studií
11271@mail.muni.cz

RNDr. Nad'a Johanisová, PhD. (NJ)

Katedra environmentálních studií
johaniso@fss.muni.cz

Asistent:

Mgr. Ing. Martin Černý (MČ)

Katedra environmentálních studií
cerny.m@mail.muni.cz

Anotace předmětu

Cílem kursu je poskytnout základní přehled předpokladů, konceptů a metod středoproudé ekonomie a současně nabídnout kritické perspektivy z pozic heterodoxních ekonomických proudů a dalších myšlenkových směrů. Kurs bude klást důraz na environmentální souvislosti a implikace uvedených témat.

Během kursu student:

- porozumí základním ekonomickým konceptům, postulátům a myšlenkovým vzorcům a bude schopen je nahlížet z environmentálního hlediska,
- bude schopen reflektovat skryté předpoklady za koncepty a postuláty středoproudé ekonomie a jejich environmentální implikace,
- posílí své dovednosti kritického myšlení, reflexe, diskuse a dialogu.

Pro hlubší porozumění problematice probírané v kursu doporučujeme zapsat paralelně povinně volitelný předmět HEN659 Seminář k Ekonomii a životnímu prostředí I.

Témata jednotlivých hodin

Následující rozpis berte pouze jako orientační – témata hodin se v průběhu semestru mohou mírně měnit. Součástí většiny hodin bude diskuse nad četbou. V závorce je uveden hlavní garant/garanti dané přednášky.

1./18.9. Vzájemné seznámení a seznámení s kursem. Souvislosti mezi středoproudým ekonomickým myšlením a životním prostředím, pluralita názorů, legitimita kritiky. (SK, NJ, MČ)

2./25.9. Filosofické nástroje ke kritickému přemýšlení o vědě a diskuse nad předpoklady, hodnotami a omezeními středoproudé ekonomie. (NJ)

Povinná četba na 2. hodinu:

- *Friedman, M., 1966: The Methodology of Positive Economics, s. 3-16, 30-43. In: Friedman, M.: Essays in Positive Economics, University of Chicago Press, Chicago*
- *Stöckelová, T., 2012: Nebezpečné známosti: O vztahu sociálních věd a společnosti. Sociologické nakladatelství, Praha, s. 67-80*

Dobrovolná četba na 2. hodinu:

- *Johanisová, N., 1998: Svět podle ekonomie. Listy, roč. 28, č. 2, s. 73-77*
- *Johanisová, N., 2014: Ekologická ekonomie: vybrané kapitoly. Kapitola 2: Středoproudá ekonomie ve světle kritiky, s. 11-30*

3./2.10. Nabídka a poptávka, efektivnost a produktivita, model všeobecné rovnováhy a paretovo optimum. (SK)

Povinná příprava na 3. hodinu: Každý najde text (z učebnice nebo novin, zpravodajského serveru apod.), který nějak souvisí s ekonomickými tématy, a popíše alespoň jeden jeho skrytý předpoklad, jak jsme o tom hovořili na druhé hodině. Okomentovaný oskenovaný text (či funkční elektronický odkaz na něj s komentářem) – ideálně v jednom souboru – pak vloží do příslušné odevzdávárny („Texty na 3. hodinu“). Podrobnější instrukce obdržíte e-mailem.

Dobrovolná četba na 3. hodinu:

- *Kameníček, J., 2003: Lidský kapitál: Úvod do ekonomie chování Karolinum, Praha. Kapitola 5.2.2., s. 110-118*
- *Smith, A., 2001 [1776]: Bohatství národů. Liberální institut, Praha. Kapitola 1, s. 7-14*

4./9.10. Kritické pohledy na model nabídky a poptávky, efektivnost a produktivitu, model všeobecné rovnováhy a paretovo optimum. (NJ)

Povinná četba na 4. hodinu:

- Smith A., 2001 [1776]: *Bohatství národů. Liberální institut, Praha. Kniha 4, kapitola 2, s. 395-399*
- Ackermann, F., A. Nadal, 2004: *The flawed foundations of general equilibrium, Routledge, London. Kapitola 1: Still dead after all those years, s. 14-32 (kritika platnosti modelu dokonalé konkurence)*

Dobrovolná četba na 4. hodinu:

- Centre for Economic Policy Research, 2013: *Reducing Transatlantic barriers to trade and investment: An economic assessment. Final project report. London. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf (Studie legitimující Transatlantickou dohodu)*
- Hill, R., T. Myatt, 2010: *The economics anti-textbook: A critical thinker's guide to microeconomics. Fernwood Publishing, Halifax, s. 53-71 (kritika platnosti modelu nabídky a poptávky)*

5./16.10. Metody hodnocení přírody a jejich kritika: Kontingenční hodnocení, cost-benefit analýza, multikriteriální analýza. (SK, NJ)

Povinná četba na 5. hodinu:

- Edwards-Jones, G., B. Davies a S.S. Hussain, 2009: *Ecological economics: an introduction. John Wiley & Sons, Oxford. Kapitola 8: Cost-Benefit Analysis, s. 121-138*
- Ackerman, F., 2009: *Can we afford the future? The economics of a warming world. Zed Books, London. Kapitola 2, s. 15-27*

Dobrovolná četba na 5. hodinu:

- Arrow, K., et al., 1993: *Report of the NOAA panel on contingent valuation. Federal register, 58.10: 4601-4614 (Metodologie hodnocení kontingenčního hodnocení SK NOAA v kauze Exxon Valdez)*
- Supreme court of the United States, 2008: *Exxon Shipping co. et al. v. Baker et al. (Soudní rozhodnutí v kauze Exxon Valdez)*
- Spash, C.L., I. Aslaksen, 2015: *Re-establishing an ecological discourse in the policy debate over how to value ecosystems and biodiversity. Journal of Environmental Management, 159: 245-253*
- Singh, N., 2015: *Payments for ecosystem services and the gift paradigm. Sharing the burden and joy of environmental care. Vol. 117, s. 53-61*

6./23.10. Peníze a my: Jak vznikají peníze? Jaké jsou implikace finančního systému pro společnost a přírodu? Kritické hlasy. (NJ)

Povinná četba a video na 6. hodinu:

- Douthwaite, R., 2002: *Ekológiá peňazí. Diverzita, Dolný Kubín, s. 14-30*
- Interview with William Azaroff from Vancity, Vancouver, Canada. *Dokumentární film, 11 minut (Ukázka toho, jak může etická banka „vypálit rybník“ různým „shark lenders“ nebo*

„payday lenders“, jak jim ve videu říkají – tedy „lichvářům“ v širším slova smyslu. Anglicky, s anglickými titulky jako samostatným souborem.)

Dobrovolná četba a videa na 6. hodinu:

- Mellor, M., 2016: *Debt or Democracy: Public money for sustainability and social justice*. Pluto Press, London, s. 46-65

Krátké filmy:

- *Tržní sentiment a hypoteční krize vesele* (anglicky s českými titulky přímo ve videu)
- *Morální hazard a run na banku Northern Rock* (anglicky s českými titulky přímo ve videu)
- *What is banking*. Animované video vysvětlující principy bankovníctví (anglicky, s anglickými titulky jako samostatným souborem)
- *What are just banks*. Animované video vysvětlující, co jsou etické/sociální/spravedlivé banky (anglicky, s anglickými titulky jako samostatným souborem)

7./30.10. Ekonomický růst jako ekonomický evergreen, otázky kolem ekonomického růstu. (SK)

Povinná četba na 7. hodinu:

- Twomey, P., H. Washington, 2016: *Relating the steady state economy to the green, circular and blue economies*, s. 129-145. In: Washington, H. and P. Twomey: *A future beyond growth: Towards a steady-state economy*. Earthscan, Routledge, London
- Wiedmann, T.O., et al., 2015: "The material footprint of nations." *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112.20: 6271-6276 (Část Supporting information nečíst)

Dobrovolná četba na 7. hodinu:

- Truman, H. S., 1949: *Inaugural Address: Thursday, January 20, 1949*. Western Standard Publishing Company.
- Jackson, T., 2009: *Prosperity without Growth: Economics for a Finite Planet*. Earthscan, London, Kapitola 6: *The Iron Cage of Consumerism*, s. 87-102

8./6.11. Kritika ekonomického růstu, jiná paradigmatata: buen vivir, nerůst. (NJ)

Povinná četba na 8. hodinu:

- Schumacher, E.F., 2000 [1973]: *Malé je milé*. Doplněk, Brno. Kapitola 2: *Mír a udržitelnost*, s. 26-41
- Asara, V., I. Otero, F. Demaria, E. Corbera, 2015: *Socially sustainable degrowth as a social-ecological transformation: repoliticizing sustainability*. *Sustainability Science*, 10: 375-384 (stačí přečíst do s. 379)

Dobrovolná četba na 8. hodinu:

- Escobar, A., 2015: *Development, critiques of*, s. 29-32. In: d'Alisa et al.: *Degrowth: A vocabulary for a new era*. Routledge, London

- Profant, T., 2015: *Postrozvojový přístup jako radikální kritika „rozvoje“*, s. 186-208. In: Horký-Hlucháň, O., Profant T. (eds.): *Mimo Sever a Jih: Rozumět globálním nerovnostem a rozmanitosti. Ústav mezinárodních vztahů, Praha*

9./13.11. Rovnost a nerovnost, distribuce a spravedlnost, modely a realita. (NJ, SK)

Povinná četba na 9. hodinu:

- *Social Watch, 2016: Ekonomika roste, ale společenská stabilita je ohrožená. Národní a mezinárodní zpráva o stavu udržitelného rozvoje. Social Watch Česká Republika, Praha. Kapitoly Lidé a Prosperita, s. 3-5 a 6-8*
- *Woodward, D., 2013: Inequality, Growth and Poverty Eradication in a Carbon-Constrained World (Blog Davida Woodwarda z 28.1.2013 na <http://www.thebrokeronline.eu/Blogs/>)*
- *Woodward, D., 2013: From trickle-down to bubble-up (Blog Davida Woodwarda z 23.5.2013 na <http://www.thebrokeronline.eu/Blogs/>)*

Dobrovolná četba na 9. hodinu:

- *Illich, I., 1974: Energy and Equity. Harper and Row, New York*
- *Oxfam, 2014: Working for the few: Political capture and economic inequality. 178 Oxfam Briefing Paper*

10./20.11. Příroda a vlastnictví z pohledu středoproudé ekonomie, veřejné vs. soukromé statky. (SK)

Povinná četba na 10. hodinu:

- *Block, W., 2007: Environmentální problémy a jejich řešení pomocí vlastnických práv, s. 283-328. In: Čamrová, L., (ed.): *Ekonomie a životní prostředí – nepřátelé, či spojenci? Alfa Publishing a Liberální institut, Praha. (Přečíst pouze část kapitoly: s. 283-306)**
- *Hardin, G., 1968: The Tragedy of the Commons. Science, 162: 1243-1248*

11./27.11. Některá omezení privátního vlastnictví, koncept „commons“ jako jednotící idea sociálně-ekologických kritik současného ekonomického systému? (NJ)

Povinná četba na 11. hodinu:

- *The Ecologist, 1994: Whose Common Future: Reclaiming the Commons. Environment and Urbanization, 6.1: 106-130*
- *Johanisová, N., 2014: Ekologická ekonomie: vybrané kapitoly. Kapitola 4: Tragédie občiny v kontextu ekologické ekonomie, s. 57-75*

Dobrovolná četba na 11. hodinu:

- *Bollier, D., 2014: Introduction, s. 1-8. In: Bollier, D.: Think Like a Commoner: A Short Introduction to the Life of the Commons. New Society Publishers, Gabriola Island, Canada*

- Ostrom, E., C. Hess, 2007: *Private and Common Property Rights. Contribution to Workshop on Political Analysis and Policy Theory. Indiana University, USA, s. 1-32*
  - Harvey, D., *The New Imperialism: Accumulation by Dispossession. The Socialist Register, Vol. 40, s. 63-87*
-

12./4.12. Laissez-faire, volný obchod a protekcionismus. Host v jednání (SK)

Povinná četba na 12. hodinu:

- Ricardo, D., 1821 [2001]: *On the Principles of Political Economy and Taxation. Batoche Books, Kichener. Kapitola 7, s. 89-92 (princip komparativní výhody)*
- Hill, R., T. Myatt, 2010: *The economics anti-textbook: A critical thinker's guide to microeconomics. Fernwood Publishing, Halifax, s. 219- 224 (Legitimizace volného obchodu)*

Dobrovolná četba a video na 12. hodinu:

- Fraňková, E., 2015: *Lokální ekonomiky v souvislostech aneb Produkce a spotřeba z blízka. Masarykova Univerzita, Brno, s. 139-150 (kritika teorie komparativní výhody a efektivity)*
  - Schumacher, R., 2013: *Deconstructing the theory of comparative advantage. World Economic Review, 2: 83-105*
  - *Trast pro ekonomiku a společnost, 2010: Lokální a globální: O smyslu blízkosti. Dokumentární film, 49 minut. Trast pro ekonomiku a společnost.*
-

13./11.12. Kritika myšlenek volného obchodu, ekonomická lokalizace, ekonomické alternativy (NJ)

Povinná četba na 13. hodinu:

- Hill, R., T. Myatt, 2010: *The economics anti-textbook: A critical thinker's guide to microeconomics. Fernwood Publishing, Halifax, s. 231-241 (Kritika idejí volného obchodu – otázka moci, externalit, dokonalé informace)*
- Fraňková, E., 2015: *Lokální ekonomiky v souvislostech aneb Produkce a spotřeba z blízka. Masarykova Univerzita, Brno, s. 64-80, 129-137 (Přehled pohledů na lokalizaci a praktické příklady lokalizace v ČR)*

Dobrovolná četba na 13. hodinu:

- *3 infolisty spolku NaZemi (o fair trade, o výrobě oděvů v Kambodži, o důstojné mzdě)*

Požadavky na zakončení kurzu

Hodnocení sestává ze 4 částí:

- 1) Účast na nejméně 5 hodinách** jako minimální kritérium pro připuštění ke zkoušce (neboduje se).

- 2) Splněná písemná příprava během kurzu** – až 24 bodů. Na každou hodinu s výjimkou první a třetí hodiny bude za úkol přečíst průběžnou povinnou četbu (texty v ISu, přesné citace včetně stránek u každé hodiny výše v tomto sylabu), a následně vyplnit tabulku resp. tabulky pomocí metody INSERT (instrukce viz níže v tomto sylabu). **Termín pro odevzdání tabulek INSERT do příslušné odevzdáárny v IS je vždy do začátku hodiny (tj. každé pondělí 7:59 včetně).**

Při hodnocení tabulek INSERT budeme brát zřetel na věcnou a logickou správnost postřehů, přehlednost, srozumitelnost a systematicklost argumentů. Zásadním kritériem bude také kompletní vyplnění tabulky, resp. tabulek (tam, kde se jedná o dva povinné texty k četbě, resp. text a video). Za každou včas odevzdanou a kompletní přípravu je možné získat až 2 body. Za pozdě odevzdanou nebo nekompletní přípravu je 0 bodů. Celkem je možné za 12 příprav získat až 24 bodů.

Na první hodinu není žádný úkol, na třetí hodinu je speciální úkol – instrukce obdržíte emailem. *(čte a hodnotí MČ plus úkol na třetí hodinu NJ)*

- 3) Nepovinný on-line test** – až 6 bodů. K co nejúspěšnějšímu zakončení předmětu doporučujeme absolvovat v průběhu semestru tento nepovinný test v ISu. Test sestává z celkem 20 otázek na témata a koncepty probírané v kursu, a je možné jej vyplnit kdykoli **od čtvrtka 23.11. 0:00 do neděle 26.11. 23:59 včetně.** *(zajišťuje a hodnotí SK)*
- 4) Závěrečná ústní zkouška** – až 10 bodů. Zkouška proběhne ústní formou ve zkouškovém období. Zkoušený si vylosuje jeden ze zkušebních okruhů na témata probíraná během kursu a bude na něj (pouze s krátkou cca 15-20 min. přípravou na místě) odpovídat. Pozor, účast na zkoušce je povinná i pro ty, kteří dosáhnou minimální bodové hranice pouze na základě příprav a testu – zkouška slouží jako svého druhu zpětná vazba i pro nás ☺. *(zkouší SK a NJ)*

Závěrečné hodnocení

Výslednou známku bude tvořit součet získaných bodů za hodnocení průběžných příprav (0-24 bodů), hodnocení nepovinného online testu (0-6 bodů) a hodnocení závěrečné ústní zkoušky (0-10 bodů).

37 – 40 bodů - A
33 – 36 bodů - B
29 – 32 bodů - C
25 – 28 bodů - D
21 – 24 bodů - E
20 bodů a méně - F

Termíny závěrečné ústní zkoušky

Přihlašování k termínům závěrečné ústní zkoušky bude probíhat přes IS a spustí se s blížícím koncem semestru (dostanete upozornění emailem). Následuje rozpis termínů, které budou k dispozici:

18.12. 8:00-10:00

8.1. 8:00-10:00

15.1. 8:00-10:00

29.1. 8:00-10:00

5.2. 8:00-10:00

Instrukce pro práci s texty – zpracování průběžných příprav

Pro práci s texty budeme používat jednu z metod kritického myšlení, která se jmenuje **INSERT** (Vaugh a Estes, 1986). INSERT je zkratka pro **Interactive Notating System for Effective Reading and Thinking**.

Metoda spočívá v tom, že během čtení si budete vedle textu dělat následující značky:

- ✓ když narazíte na něco, co už jste věděli;
- když čtete něco, s čím nesouhlasíte, je to v rozporu s jinou částí textu nebo s něčím, co víte odjinud;
- + když čtete novou informaci – něco, co jste dosud nevěděli; a
- ? když věc není dostatečně vysvětlená nebo byste chtěli k tématu vědět víc.

(upraveno dle příručky Čtením a psaním ke kritickému myšlení I)

Používejte tedy značky během čtení každého povinného textu a pište je vedle/do textu (případně, pokud čtete v elektronické verzi, nějak zaznamenávejte formou poznámek, komentářů apod.). Můžete samozřejmě vpisovat i další komentáře, otázky atd.

Před každou hodinou pak **vyplňte tabulku níže a odevzdejte ji ve formátu doc(x) do začátku přednášky (tj. vždy pondělí 7:59) do příslušné odevzdávnice v ISu** (bude součástí vašeho hodnocení v rámci kurzu). **Vyplněné tabulky si také vždy přineste s sebou na hodinu jako podklad k diskusi, budeme s nimi pracovat** (nemusí být vytištěné).

Tabulku vyplňte tak, že ke **každé značce vypíšete jeden příklad, kdy jste ji v textu použili**. Vypište vždy přímý citát z textu, ke kterému se značka vztahuje (s uvedením strany v textu), a do dalšího políčka vaše vlastní vysvětlení, proč jste ji použili – co je na citátu známého, zajímavého, rozporného atd. V případě videa se pokuste zaznamenat co nejpresněji zaslechnutou výpověď, místo stránky uveďte časový úsek výpovědi v minutách a sekundách. Příklad vyplněné tabulky je ve studijních materiálech v ISu.

V tabulce uveďte v záhlaví své jméno, datum hodiny, na kterou přípravu děláte, a citaci článku/video, o němž píšete ve vámi zvoleném citačním stylu (viz vzorová INSERT tabulka v ISu).

Značka	Citát	Komentář - poznámka - argument, proč je pro mě citát zajímavý
✓		
-		
+		
?		

Pro více informací o metodě INSERT viz například <http://www.rwctic.org/home/viewpage/id/9>

Zdroj: Vaughn, J.L., T.H. Estes, 1986: Reading and reasoning beyond the primary grades. Allyn and Bacon, Newton, MA.

Příklad

Několik vyplněných řádků (text: van den Bergh, J.C.J.M., 2001: Ecological economics: Themes, approaches, and differences with environmental economics. Regional Environmental Change, 3: 13-23):

Značka	Citát	Komentář - poznámka - argument, proč je pro mě citát zajímavý
-	“EE has chosen sustainable development as its central concept.” (s. 15)	Ale já jsem četl několik článků, kde byl koncept udržitelného rozvoje z pozice ekologické ekonomie kritizovaný. Byly to jen nějaké okrajové texty? Nebo o téhle kritice autor prostě neví?
?	“The dynamics of ecosystems has given rise to a question about the stability and resilience of ecosystems. EE devotes much attention to this issue.” (s. 19)	Co znamená “resilience”? Dá se to nějak měřit nebo posuzovat? Dá se to použít nejen pro ekosystémy, ale i pro sociální systém?